

142/1 KONGSMOELVA M/NORDFOLDA (Vassdragsnr. 142.3Z)

<u>Fylke(r):</u>	Nord-Trøndelag
<u>Kommune(r):</u>	Høylandet, Namskogan, Bindal
<u>Kartblad N50:</u>	1824 I, 1824 IV
<u>Nedbørfelt:</u>	232,6
<u>Toppunkt-utløpspunkt:</u>	917 - 0 moh.
<u>Skoggrense:</u>	350 - 400 moh.
<u>Marin grense:</u>	
<u>Naturgeografisk region:</u>	34a: Bar- og fjellbjørkeskogområdet nord for Dovre til vest-Jamtland, underreg; Skogen nord til Hattfjelldal i Nordland 36a: Nordland, Troms og Lapplandshøyfjellsregionen, underregion; Børgfjell og lavfjellsunderregionene i vestre Lappland 39b: Møre og Trøndelags kystregion, underregion; Fosen-Brønnøy typen.
<u>Landskapsregion:</u>	14: Fjellskogen i Sør-Norge 27: Dal- og fjellbygdene i Trøndelag 35: Lavfjellet i Nordland og Troms
<u>Urørt natur:</u>	>5 km: 27 %, 3-5 km: 16 %, 1-3 km: 31 %
<u>SP-kategori/-gruppe:</u>	I/3, II/9, I/4
<u>Verneplanstatus:</u>	Ikke tidligere vurdert
<u>Nasjonale laksevassdrag:</u>	-

Generell beskrivelse

Kongsmoelva har utløp ved Kongsmoen innerst i Indre Follafjorden. Nordfolda renner ut i Kongsmoelva ca. 1 km før utløp i sjøen. Feltet ligger i en overgangssone mellom maritimt og kontinentalt klima. Normal årsnedbør er 1200-1500 mm.

Sidegreinen Nordfolda har et areal på ca. 90 km², og dekker den nordlige delen av feltet. Til Første Aunvatnet (24 moh.), som er det nederste av vannene i denne greinen, drenerer Grøtesåa og Øysterelva som ved passering av Andre Aunvatnet, tar navnet Mellomelva. Innerst i denne delen ligger Nonsvatnet 718 moh. Hele 85 km² av Nordfolda ligger mer enn 1 km fra inngrep. Hovedvassdraget har sine kilder fra sørsiden av Follaldsfjellet og drenerer først mot sørvest gjennom Oysterdalen og Follaldalen. Ved passering av Urdalen, som skiller disse dalene, knekker elva 90°. Ved inngangen til det sørvest-nordøstgående dalføret mellom Øyvatnet og fjorden, renner elva gjennom den godt synlige Skogafossen og videre som henholdsvis Skogaelva, Lonelva og Kongsmoelva til Kongsmoen.

Langs Første Aunvatnet går bomvei delvis ut i vannet. Her er bygget inntak for et kommunalt vannforsyningsanlegg. Ca. 10 m fra Nordfolda ligger et forholdsvis stort grustak i moreneryggen. En gammel anleggsvei/vedlikeholdsvei går gjennom deler av feltet. Langs hovedvassdraget nedenfor Skogafossen, går det riksvei ned til Kongsmoen. Ved Kongsmoen er elvas deltaområde i utløpet til Indre Follafjorden noe preget av elveforbygninger, settefiskanlegg og oppdyrking. Det er noen kortere strekninger med skogsbilvei i nedre deler av vassdraget. Det finnes ca. 10 hytter i feltet. Langs den ca. 10 km lange strekningen fra Skogafossen og til utløpet i Indre Follafjorden ligger en del gårdsbruk/småbruk og bolighus.

Hele området har status som LNF i kommuneplanens arealdel med unntak av et mindre industriområde ved Aunet. Deltaområdet ved samløpet med Nordfolda og utløpet i fjorden inngår i DN's "elvedeltaprojekt".

Ingen områder er vernet etter naturvernloven.

Geologisk mangfold

Kongsmodalen ligger i kambrosiluriske sedimentbergarter som er sterkt omvandlet. Her finnes også en del gneisbergarter av injeksjonsgneis-karakter. Follaldalen, og resten av vassdraget, ligger i sure bergarter, overveiende granitter.

Under maksimum av siste nedising lå brefronten ute på kontinentalsokkelen og hele dette området var nediset. Først i perioden Yngre Dryas (11000-10000 år siden) ble området gradvis isfritt. Fra Kongsmoelva smeltet en brearm sørover mot Øyvatnet. Etter som brefronten trakk seg tilbake, fulgte fjorden etter. Sand- og grusavsetninger ble bygd opp til avsetningstidens havnivå. Finere materiale som silt og leire ble transportert lenger ut i fjorden før det ble avsatt. Hele dalføret er fylt av slike sedimenter. Senere har elva gravd i avsetningene. Finere materiale er fraktet ut i fjorden, mens de grovere er avsatt i elvesletter og deltaet ved Kongsmoen.

I en sen fase av avsmeltingen lå en dalbre i Folldalen. Breen har demt opp en bresjø i området mellom Grønliskaret og dalgangen mot Hundsåvatnet. I en fase har Stormyra vært en innsjø med vannstand 4-5 m over dagens myrnivå. Stormoen er en sandig, grusig breelavsetning med skrålag ut dalen. Denne må være avsatt fra nordøst ut i innsjøen. Hele Folldalen inneholder delvis store mektigheter med morene. Overflaten i slakere partier er oftest myrdekka. Det samme er tilfelle høyere opp i Øyterdalen. Både Første og Andre Aunvatnet er demt opp av morenerygger.

Urdalen er en trang dal med bratte dalsider som går på tvers av Folldalsdalføret. I tillegg til preg av regelmessige nyere skred og skredmateriale har de bratte sidene også eldre rasmarek og store steiner og blokker. Også området i Stordolla sør for Stormyra i Folldalen og Folldal-urda sørvest for Stormyra har preg av tilsvarende gammel rasmarek.

Det er mange fine fosser i vassdraget. Særlig gjelder dette området fra Stormyra og ned til hoveddalføret. Skogafossen er et imponerende skue i stor vannføring når Folldalselva stuper fra den ”hengende” Folldalen og ned i Skogadalen/Kongsmodalen. Skogafossen er også en av fylkets få større fosser som er lett synlig fra vei. Kongsmoelva danner sammen med Nordfoldas utløp i Indre Follafjorden et viktig deltaområde med elvetransporterte finmasser. Området inngår i DN’s ”Elvedeltaprojekt”. Folldalselva har langs de flate partiene langs Stormyra en viss grad av meandering. Det samme gjelder de nederste 4-5 km av vassdraget, Lonelva - Kongsmoelva fra Lona og ned til utløp i sjøen på Kongsmoen. I selve deltaområdet er imidlertid meanderingprosessen stanset pga. elveforbygginger.

Middels verneverdi **

Biologisk mangfold

Vassdraget har alle regionens vanligste fiskearter. I tillegg har vassdraget sannsynligvis Norges sørligste bestand av sjørøye. Nordfolda er lakseførende ca. 7 km opp til en foss ovenfor Aunvatnet. Kongsmoelva er lakseførende ca. 13 km opp til Skogafossen. Kongsmafossen ca. 1 km fra sjøen fungerer som vandringshinder, og laks samles her før videre oppgang. Det meste av fisken blir fanget nederst i vassdraget. De beste gyte- og oppvekstområdene finnes oppover i vassdraget. Begge Aunvatna har en meget tett bestand av røye. Det finnes også noe ørret. Sjørøya går opp i de to nederste vannene, og gyter stort sett i det Andre Aunvatnet. Nonsvatnet er et næringsfattig vann og har en liten ørretbestand.

I høyereliggende områder med harde, tungt oppløselige bergarter, er feltet artsfattig. Områdene under skoggrensen domineres av granskog. I hoveddalføret nedstrøms Skogafossen vokser en god del elveørvegetasjon av typen gråor-heggskog. Denne vegetasjonstypen med høgstaudekarakter er vanlig langs vassdrag i Trøndelag. Ved utløpet av Kongsmoelva i fjorden vokser strandenger på begge sider av elva. Skogtypene varierer i rikhetsgrad med forholdsvis rike forekomster enkelte steder. Springfrø er nevnt som interessant art. Myrene i Folldalen har fattig vegetasjon. Det finnes alm i rasmarken på vestsiden av Folldalen. Stormyra og området rundt Skogafossen er spesielt undersøkt. Stormyra er en gressbevokst myr som varierer med å være nedbørsmyr (omrotrof) og fattig minerotrof myr. I den bratte lia sør for vestre ende av Stormyra er det noe rasmarek, men vegetasjonen er også her artsfattig. Myra har en størrelse som gjør den spesiell i området. I nedkant av Skogafossen er det en liten eng og elvekantvegetasjon av typen gråor-bjørk-vier-utforming. Skogen i området har høgstaudepreg og er relativt artsrik. Spesielle arter i området er sumphaukeskjegg, turt, teiebær, mjødurt, skogstorkenebb, geitrams og hegg. Sidegreinen Nordfolda har mye nakent berg. De store grusavsetningene i begge endene av første Aunvatnet, har en frodig skogvegetasjon. Det er også en del eldre granskog på nordsiden av første Aunvatnet. Vegetasjonsmessig karakteriseres området som blåbærgranskog. Langs

selve vassdraget, særlig i øvre deler, er det begrenset med vegetasjon. Første Aunvatnet ser ut til å være svært dypt, og det er ingen vegetasjon langs strendene. Ved utløpet av andre Aunvatnet ligger et større myrområde. I de nedre delene er det registrert en del interessante arter i ganske rik skogvegetasjon, bl.a. med innslag av alm. Spesielle arter er lyssiv og soleienøkkerose.

Nedre deler har gode bestander av elg og rådyr. Det går viktige sesongtrekk for elg langs dalen nedenfor Skogafossen. Gaupe, jerv og oter har fast tilhold. Det finnes enkelte gode biotoper for storfugl og orrfugl. Folldalen med tilliggende fjellområder har gode bestander av både lirype og fjellrype. Det er også kjent faste tilholdssteder for havørn, kongeørn og hubro. I viltsammenheng, særlig for fuglefaunaen, er særlig Folldalen og deltaområdet ved Kongsmoen svært viktige. Det er påvist en sjelden stor tetthet av rødstjert, en karakterart for tørre furuskogsområder, slik som i Folldalen. Dette er en art som er på vikende front i Nord-Europa. I høyreliggende deler finnes blåstrupe, ringrost og heilo. Folldalselva er hekkeområde både for laksand, siland og fossefall. Området Stormoen-Stormyra er trolig det viktigste fugleområdet i vassdraget. Langs elva ved Stormoen er det en fin forekomst av storstammet gran og bjørk. Her finnes både rødstrupe, jernspurv, trepiplerke, svart-kvit fluesnapper, rødstjert og sivspurv i tillegg til tallrike arter som løvsanger og bjørkefink. Selve Stormyra, som inngår i et større myrkompleks på mer enn 2000 daa, er et meget viktig område for bl.a. vadefugler og ender. Av særlig interesse er den store tettheten av rødstilk, småspove og vipe og at trane sannsynligvis hekker i området. Kanadagås og krikband hekker trolig også. Deltaområdet ved Kongsmoelvas utløp er et særlig viktig område for ender og vadefugler, særlig som rasteområde under trekketiden. Av dykkender er det særlig ærfugl, kvinand, sjøorre, svartand og havelle som ses regelmessig, men også horndykker, gravand, sangsvane, stjertand og toppand er registrert her. Blant vadefugler er tjeld, rødstilk og strandsnipe mest vanlig, i trekketiden ofte i betydelig antall. Av andre regelmessig observerte arter kan nevnes gluttsnipe, heilo, sandlo og storspove. Fiskemåse er mest tallrik av måseartene med over 100 fugler registrert på våren.

Registrerte rødlistede arter som hekker og yngler er kongeørn, hubro, jerv, gaupe, fjellrev og oter.

Middels/Stor verneverdi **(*)

Landskapsbilde

Feltet strekker seg sørover fra Kongsmoen i en forholdsvis rettlinjet, åpen dal. Dalsidene når opp i fjellpartier med topper på vel 700 moh. Rett nord for vannskillet ved Meidalen dreier vassdraget mot øst og nordøst, opp Folldalen. Folldalen tilhører i utgangspunktet et dalsystem uavhengig av dalgangen mellom Kongsmoen og Øyvattet. De to dalsystemene har forbindelse via en trang forbindelsesdal fra sørenden av Stormyra til Skogafossen med Folldalen som en ”hengende dal” i forhold til Skogaelvas dalgang. Folldalen er også en åpen dal. Denne skjæres i nordøst av Urdalen, en godt markert forkastningssone som går NV-SØ. Vassdraget fortsetter mot nordøst, via Øyterdalen, inn til fjellområdene rundt Folldalsvatnet (487 moh). Alle dalene har u-formet tverrprofil og terskler og basseng i lengdeprofilene. Flere av bassengene er sedimentfylte og oftest myrdekket.

Folldalen er en særegen dal med et spesielt og spennende preg (”vakkert område”). Dalbunnen har store og flate myrer. Dalsidene er bratte og delvis vegetasjonsdekket, bl.a. med forekomster av alm. Landskapet er variert og kontrastrikt med estetiske kvaliteter. Regionen har mange markerte dalfører, men med andre karakterer enn Folldalen. Skogafossen er et imponerende skue i stor vannføring. Dette er også en av fylkets få fosser av noen størrelse som er lett synlig fra vei.

Nordfoldas nedbørfelt karakteriseres av mektige landskapsformer, der høye fjell reiser seg bratt opp mot 1000 m fra fjordbunnen. Særlig imponerende er Nonsfjellet (917 moh.) i nord og Årfjellet (813 moh.) i øst. Området er preget av høyfjell, de dype dalgangene Grøtesådal og Øyterdalen, samt mange små vann og tjern oppe på høyfjellsplatået. Øyterdalen er med sin ville karakter og markante U-form særpreget for Trøndelag og denne landskapsformen er ganske spesiell her.

Friluftsliv

Folldalen har en særegen ”vakker” natur med stor opplevelsesverdi. Feltet består av høyfjellsområde med alpin karakter. Området er værhardt, spesielt om vinteren. De to dype dalene Grøtesådal og Øyterdalen har lunere lokalklima.

Særlig Folldalen utgjør et lokalt utfartsområde for øvre Høylandet, men har betydning for hele kommunen. Mot nord grenser feltet til store, urørte fjellområder, og det er gode muligheter for lengre fotturer. Høyfjellsplatået er tilgjengelig fra utgangspunkt ved Første Aunvatn, og er først og fremst egnet til fotturer, fisketurer og skiturer. Det største vatnet, Nonsvatnet, ligger tungt tilgjengelig, flere timers gåtur fra vei. Østerdalen mellom Første og Tredje Aunvatnet, har stor opplevelsesverdi med sin "vilde natur" og stupbratte fjellsider på 300-400 m. Østerelva er godt egnet til fiske, men Østerdalen innenfor Andre Aunvatnet er lite benyttet til friluftsområde pga. vanskelig tilgjengelighet og kan bare nås med båt over Aunvatnet.

Nedbørfeltet omfatter et betydelig område med urørt karakter. Området er egnet til fotturer, men terrenget er delvis bratt og kupert. Det er noen private hytter ved Aunvatnet, men ingen turisthytter eller stimerking i området - noe som av mange brukere oppfattes som en særlig verdi i seg selv.

Feltet er viktig i jaktsammenheng og et betydelig antall elgjegere jakter i området. For småviltjegerne er rypejakta viktigst. I Kongsmoelva fiskes det etter laks og sjørret. Hovedvassdraget er sjørret- og lakseførende ca. 9 km opp til et vandringshinder i Østerelva ca. 1 km oppstrøms Andre Aunvatnet. Området brukes også til bærplukking og har delvis gode molteforekomster.

Middels verdi **

Kulturmiljø

På Meimoen ved Rosendal er det registrert et felt med 3 gravhauger som viser at det var fast bosetting her i jernalder. Litt lengre sør ligger det 4 fangstgroper, trolig fra samme tid. Det er sannsynlig at man kan finne kulturminner fra ulike etniske grupper som kan belyse utmarksbruk i jernalder/middelalder, som jernvinneplasser, kullmiler og fangstgroper og lignende i Folldalen.

Fra nyere tid har området norsk gårdsbosetting langs hoveddalen med en del stedstypisk gårdsbebyggelse fra nyere tid. Rosendal må trolig ha ligget øde en gang i middelalderen, og er kjent som rydningsplass fra 1659. Man må regne med å finne kulturminner i utmarka etter bruk knyttet til gårdsdrift. En del skogsdrift er blant annet drevet i Folldalen, og tømmer er blitt fløtet ned gjennom Skogafossen. Området er tradisjonelt samisk bruksområde, og tallrike gammetufter er registrert i Folldalen og ved Mehatten i hoveddalen. Høyere opp i området finnes melketanger og samlingsplasser for rein, foruten gravgjemmer til å oppbevare reinmelk over vinteren. Området inngår i Ekornen reinbeitedistrikt, og er dessuten gjennomflyttingsområde for Frøyningfjell reinbeitedistrikt.

Det er store kulturminneinteresser langs vassdraget. Kulturminnene i området har kunnskapsmessig, opplevelsesmessig og pedagogisk verdi. De samiske kulturminnene har også identitetsverdi, og er ledd i en levende kultur. Kulturminnene er knyttet til ulike etniske gruppers ressursutnytting over et langt tidsrom.

Stor verneverdi ***

Samiske interesser

Innenfor nedbørfeltet til Kongsmoelva er det viktige samiske interesser knyttet til reindrift, utmarksnæringer, kulturmiljø, kulturlandskap og kulturminner. Det reindriftssamiske kulturmiljøet viser en kontinuitet i bruken av området i et langt tidsperspektiv og området er i dag meget viktig for reindriften i Åarjel Njaarke, Vestre Namdal reinbeitedistrikt. Området er også viktig i kulturhistorisk sammenheng, spesielt i forhold til den sene overgangen til ekstensiv reindrift. I tillegg er også andre utmarksnæringer tradisjonsbærende i forhold til samisk ressursutnyttelse. Det er registrert 120 kulturminner i området, hovedsakelig boplasser og reingjerder. Andre registrerte kulturminner er blant annet knyttet til ressursutnyttelse som fiskeplasser, fangstgroper, melkegroper og sennagressmyrer. Kulturminnene er viktige historiske dokumenter når det gjelder den tidligste bruken og gir området en høy identitetsverdi.

Meget stor verdi ****

Landbruk

Reindrift

Vassdraget ligger i sin helhet innenfor Vestre Namdal reinbeitedistrikt som har 6 driftsenheter og 32 reineiere. Kongsmoelva fungerer som intern grense mellom barmarks- og vinterbeiteområdet, mens nedre del av Nordfolda er naturlig grense mot naboland i nord. Alle barmarksbeiter er representert i nedbørfeltet. Sidevassdraget Folldalselva berører kalvingsland og vårbeiter. Øvre deler av nedbørfeltene berører viktige sommerbeiter. Sene vårbeiter og tidlige sommerbeiter er begrensende for distriktet. Det går viktige drivingsleier på tvers av elva i Folldalen, og det er naturlige trekkleier for rein både over Folldalselva og Kongsmoelva.

Kongsmoelva: Meget stor verdi ****

Nordfolda: Liten verdi *